

РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра екології, географії та туризму

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ВБ 2.2 «ЗАПОВІДНА СПРАВА»

Спеціальність **015 «Професійна освіта (туристичне обслуговування)»**

Освітня програма **Професійна освіта (туристичне обслуговування)**

Інститут, факультет **психолого-природничий факультет**

Рівне 2019

Робоча програма навчальної дисципліни «Заповідна справа» для здобувачів вищої освіти за спеціальністю 015 «Професійна освіта (туристичне обслуговування)»

Мова навчання українська

Розробники:

Глінська С.О., к. б. н., доцент кафедри екології, географії та туризму,

Якута О.О., старший викладач кафедри екології, географії та туризму

Робоча навчальна програма затверджена на засіданні кафедри екології, географії та туризму

Протокол від «27» серпня 2019 року № 10

Завідувач кафедри екології, географії та туризму _____ (проф. Лико Д.В.)

Робочу програму схвалено навчально-методичною комісією психолого-природничого факультету

Протокол від «27» серпня 2019 року № 5

Голова навчально-методичної комісії психолого-природничого

факультету

_____

(доц. Павелків В.Р.)

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів — 3	Галузь знань <i>01 «Освіта / Педагогіка»</i>	Вибіркова	
Модулів — 2 Змістових модулів – 4	<i>Спеціальність 015 «Професійна освіта (Туристичне обслуговування)»</i>	Рік підготовки:	
Індивідуальне науково-дослідне завдання не передбачене програмою		3-й	
Загальна кількість годин — 90		Семестр	
		5-й	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних — 3 самостійної роботи - студента — 6	Рівень вищої освіти: <i>бакалавр</i>	Лекції	
		16 год.	
		Практичні	
		20 год.	
		Самостійна робота	
		54 год.	
		Індивідуальні завдання:	
Вид контролю: екзамен			
Базовими для вивчення дисципліни є знання з дисциплін “Екомережа України та екотуризм”, “Екологія”, “Фізична географія України”, “Рекреаційна географія” та ін.			

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета є збереження ландшафтної та біотичної різноманітності, насамперед, рідкісних та зникаючих видів рослин і тварин, рослинних угруповань та типів природних середовищ, підтримання загального екологічного балансу та сприяння сталому розвитку місцевостей та держави в цілому.

Завдання формування у студентів теоретичних знань та практичних навичок у галузі:

- Забезпечення охорони природних і окультурених ландшафтів;
- Збереження біологічного різноманіття рослинного і тваринного світу;
- Охорони природних процесів, які відбуваються у природних комплексах;
- Збереження природного стану геосистем;
- Збереження та підтримки історико-культурної спадщини і традиційного господарювання;
- Створення умов для екологічного туризму та рекреації;
- Проведення наукових досліджень, екологічної освіти та моніторингу.

Згідно з освітньою програмою з Професійної освіти (туристичне обслуговування) у результаті вивчення навчальної дисципліни «Заповідна справа» студент повинен володіти наступними **компетенціями**:

загальними:

ЗК 3. Екологічність мислення та соціальна відповідальність.

ЗК 7. Здатність визначати, формулювати і вирішувати проблеми.

фаховими:

ФК 3. Здатність аналізувати туристичний потенціал територій.

3. Очікувані результати навчання

ПРН 1. Називати та відтворювати основні положення туристичного законодавства, національних і міжнародних стандартів з обслуговування туристів.

ПРН 14. Проявляти повагу до індивідуального і культурного різноманіття.

ПРН 15. Проявляти професійну толерантність до етичних принципів.

4. Програма навчальної дисципліни

Модуль 1. Науково-теоретичні засади заповідної справи

Змістовий модуль 1. Засади функціонування ПЗФ

Тема 1. Історія розвитку заповідної справи в Україні

Історія становлення заповідної справи як науки. Основні етапи розвитку заповідання. Ретроспектива розвитку заповідної справи в Україні. Сучасний етап та перспективи розвитку заповідної справи

Тема 2. Природно-заповідний фонд України. Особливості його формування і класифікації

Об'єкти вивчення та основні завдання. Категорії та статус територій та об'єктів ПЗФ. Сучасна класифікація ПЗФ. Основні засоби збереження та використання. Функції заповідних об'єктів. Соціальна та економічна роль ПЗФ України. Критерії відбору заповідних територій. Етичні аспекти функціонування ПЗФ

Змістовий модуль 2. Характеристика основних категорій ПЗФ України

Тема 3. Природні заповідники. Біосферні заповідники

Статус та завдання, режим охорони та правовий режим природних заповідників. Функціонування природних заповідників. Характеристика основних природних заповідників України. Мета створення, унікальність та значення для людства біосферних заповідників. Статус та завдання, режим охорони та правовий режим біосферних заповідників. Характеристика біосферних заповідників України. Функціональне зонування території. Покращення репрезентативної мережі біосферних заповідників. Роль біосферних заповідників у збереженні культурних і історичних цінностей

Тема 4. Національні природні парки. Регіональні ландшафтні парки. Заказники. Пам'ятки природи. Заповідні урочища

Поняття, статус та завдання національних природних парків. Типи національних природних парків. Характеристика національних природних парків України. Зонування території національних природних парків. Статус та завдання регіональних ландшафтних парків та критерії їх створення. Зонування території регіональних ландшафтних парків. Загальні положення про заказники, пам'ятки природи, заповідних урочищ. Статус, завдання, режим охорони та правовий режим заказників, пам'яток природи, заповідних урочищ.

Тема 5. Природно-заповідні об'єкти колекційно-паркового типу

Загальні положення про ботанічні сади. Завдання ботанічних садів та їх естетична цінність. Режим охорони ботанічних садів. Статус, завдання, режим охорони дендрологічних та зоологічних парків, парків-пам'яток садово-паркового мистецтва.

Модуль 2. Організація заповідної справи в Україні

Змістовий модуль 3. Формування екомережі

Тема 6. Екомережа України та перспективи її розвитку

Наукові основи та передумови створення мережі природно-заповідних територій та об'єктів. Мета, принципи створення та завдання екологічної мережі. Критерії проектування та розвитку заповідних територій. Складові екологічної мережі України. Екологічний моніторинг заповідних об'єктів. Види моніторингу, його значення. Природні умови України як визначальний фактор структури екологічної мережі. Репрезентативність природно-заповідних територій в контексті розбудови екомережі. Транскордонна мережа природоохоронних територій. Смарагдова мережа Європи.

Змістовий модуль 4. Нормативні основи діяльності ПЗФ

Тема 7. Порядок створення (оголошення) територій та об'єктів природно-заповідного фонду. Кадастр ПЗФ

Підготовка і подання клопотань про організацію чи оголошення територій та об'єктів природно-заповідного фонду. Розгляд клопотань про створення чи оголошення територій та об'єктів природно-заповідного фонду. Прийняття рішення про створення чи оголошення територій та об'єктів природно-заповідного фонду та їх охоронних зон. Резервування цінних для заповідання природних об'єктів та територій

Тема 8. Науково-дослідні роботи на територіях та об'єктах ПЗФ

Основні напрямки наукових досліджень на заповідних територіях. "Літопис природи". Специфіка наукових досліджень на територіях та об'єктах ПЗФ різного цільового призначення і режиму. Схема представлення щорічної інформації про підсумки науково-дослідної роботи. Напрями розвитку екологічної освіти та виховання на базі природоохоронних територій, у засобах масової інформації. Навчальні фільми про природу. Діяльність екологічних таборів. Календар природи.

5. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усь го	у тому числі					усь ого	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	с. р.		л	п	лаб	інд	с. р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Модуль 1. Науково-теоретичні засади заповідної справи												
Змістовий модуль 1. Засади функціонування ПЗФ												
Тема 1. Історія розвитку заповідної справи в Україні	9	2	-	-		7						
Тема 2. ПЗФ України. Особливості його формування і класифікації	11	2	2	-		7						
Разом за змістовим модулем 1	20	4	2	-		14						
Змістовий модуль 2. Характеристика основних категорій ПЗФ України												
Тема 3. Природні заповідники. Біосферні заповідники	14	2	4	-		9						
Тема 4. Національні природні парки. Регіональні ландшафтні парки. Заказники. Пам'ятки природи. Заповідні урочища	15	2	4	-		10						
Тема 5. Природно-заповідні об'єкти колекційно-паркового типу	12	2	2	-		8						
Разом за змістовим модулем 2	43	8	12	-		27						
Модуль 2. Організація заповідної справи в Україні												
Змістовий модуль 3. Формування екомережі												
Тема 6. Екомережа України та перспективи її розвитку	11	2	2	-		7						

Разом за змістовим модулем 3	23	4	4	-		15						
Змістовий модуль 4. Нормативні основи діяльності ПЗФ												
Тема 7. Порядок створення (оголошення) територій та об'єктів природно-заповідного фонду. Кадастр ПЗФ	9	2	-	-		7						
Тема 8. Науково-дослідні роботи на територіях та об'єктах ПЗФ	13	2	4	-		7						
Разом за змістовим модулем 4	22	4	4	-		14						
Усього годин	108	16	20	-		70						

5. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Позначення територій та об'єктів ПЗФ на місцевості	2
2	Визначення рекреаційних ресурсів ПЗФ	2
3	Червона і Зелена книги України	2
4	Природно-заповідний фонд України	2
5	Визначення потенційних зон НПП	2
6	Встановлення гідрологічної цінності заповідної території	2
7	Проведення оцінки екологічної мережі території	2
8	Обґрунтування доцільності створення заповідного об'єкту	2
9	Проведення естетичної оцінки території з метою заповідання	2
10	Перспективи розвитку ПЗФ (регіональний рівень)	2

8. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Роль природно-заповідних територій у збереженні біорізноманіття (на прикладі природних заповідників)	16

№	Тема	К-сть год
1.	Правові засади функціонування територій та об'єктів природно-заповідного фонду.	2
2.	Проблеми розвитку заповідної справи в Карпатському регіоні: інтенсивне господарювання без врахування специфіки гірських та передгірських умов.	2
3.	Екологічні фонди об'єктів природно-заповідного фонду. Надання податкових та інших пільг.	2
4.	Проблеми розвитку заповідної справи в Карпатському регіоні: причини і наслідки катастрофічних повеней.	2
5.	Відповідальність за порушення законодавства про природно-заповідний фонд.	2
6.	Характеристика Червоної книги України.	2
7.	Організація збереження видів тварин і рослин, занесених до Червоної книги України на території об'єктів природно-заповідного фонду.	2
8.	Характеристика Зеленої книги України.	2
9.	Екологічне страхування природно-заповідного фонду.	2
10.	Міжнародні договори у галузі охорони і використання територій та об'єктів природно-заповідного фонду.	2
11.	Природоохоронні проекти в галузі збереження та невиснажливого використання біологічного і ландшафтного різноманіття.	2
12.	Підтримка розвитку національної екологічної мережі України у рамках формування Всеєвропейської екологічної мережі.	2
13.	Сприяння екологічній освіті, випуску та поширенню екологічної інформації на територіях і об'єктах	2

	природно-заповідного фонду.	
14.	Проблеми екологічного моніторингу та збереження біорізноманіття біосферного заповідника „Асканія-Нова”.	2
15.	Державні програми, які забезпечують належне утримання об'єктів природно-заповідного фонду.	2
16.	Земельний кодекс України як підтримка ведення заповідної справи в Україні.	2
17.	Охорона та збереження рекреаційних ресурсів.	2
18.	Особливості охорони неживої природи на територіях та об'єктах ПЗФ.	2
19.	Особливості охорони рідкісних та зникаючих видів тварин на територіях та об'єктах ПЗФ.	2
20.	Особливості охорони рідкісних та зникаючих видів рослин на територіях та об'єктах ПЗФ.	2
21.	Визначити та обґрунтувати біологічне, географічне та соціально-економічне значення Рівненського природного заповідника.	2
22.	Характеристика природно-заповідного фонду Рівненської області.	2
23.	Основні напрямки наукових досліджень у заповідних об'єктах різних категорій.	2
24.	Функціональне зонування природо заповідних територій.	2
25.	Порівняти природні і біосферні заповідники.	2
26.	Міжнародне співробітництво в галузі охорони природно-заповідних територій та об'єктів.	2
27.	Збереження біорізноманіття в контексті сталого розвитку.	2
28.	Описати природно-заповідний об'єкт за місцем проживання та розробити нозологічні заходи щодо його збереження.	2
	Всього	54

9. Індивідуальні завдання

Індивідуальне завдання – форма організації навчального процесу, яка має на меті поглибити, узагальнити та закріпити знання, які студенти

отримують у процесі навчання, а також застосувати ці знання при вирішенні практичних задач.

Результати виконання аудиторної індивідуальної роботи повинні бути підкріплені виконанням контрольної роботи.

Перелік завдань АІР

- 1.** Екологічні фонди об'єктів природно-заповідного фонду. Надання податкових та інших пільг.
- 2.** Правові засади функціонування територій та об'єктів природно-заповідного фонду.
- 3.** Проблеми розвитку заповідної справи в Карпатському регіоні: інтенсивне господарювання без врахування специфіки гірських та передгірських умов.
- 4.** Проблеми розвитку заповідної справи в Карпатському регіоні: причини і наслідки катастрофічних повеней.
- 5.** Відповідальність за порушення законодавства про природно-заповідний фонд.
- 6.** Характеристика Червоної книги України.
- 7.** Організація збереження видів тварин і рослин, занесених до Червоної книги України на території об'єктів природно-заповідного фонду.
- 8.** Характеристика Зеленої книги України.
- 9.** Участь об'єднань громадян в управлінні територіями та об'єктами природно-заповідного фонду.
- 10.** Фінансування заходів щодо функціонування територій та об'єктів природно-заповідного фонду.
- 11.** Екологічне страхування природно-заповідного фонду.
- 12.** Зміна меж, категорії та скасування статусу територій та об'єктів природно-заповідного фонду.
- 13.** Резервування цінних для заповідання природних територій та об'єктів.

14. Порядок ведення кадастру територій та об'єктів природно-заповідного фонду.
15. Склад і повноваження служб охорони територій та об'єктів природно-заповідного фонду.
16. Державний контроль за додержанням режиму територій та об'єктів природно-заповідного фонду.
17. Міжнародні договори у галузі охорони і використання територій та об'єктів природно-заповідного фонду.
18. Природоохоронні проекти в галузі збереження та невиснажливого використання біологічного і ландшафтного різноманіття.
19. Підтримка розвитку національної екологічної мережі України у рамках формування Всеєвропейської екологічної мережі.
20. Розвиток екологічної культури суспільства в рамках функціонування природно-заповідного фонду.
21. Сприяння екологічній освіті, випуску та поширенню екологічної інформації на територіях і об'єктах природно-заповідного фонду.
22. Підтримка наукових досліджень в галузі збереження та використання біологічного та ландшафтного різноманіття.
23. Проблеми екологічного моніторингу та збереження біорізноманіття біосферного заповідника „Асканія-Нова”.
24. Державні програми, які забезпечують належне утримання об'єктів природно-заповідного фонду.
25. Земельний кодекс України як підтримка ведення заповідної справи в Україні.
26. Малі заповідники і філії заповідників.
27. Формування природоохоронних територій в Україні.
28. Охарактеризувати природоохоронні території Криму.
29. Природоохоронна пропаганда.
30. Основні напрями діяльності природно-заповідного фонду України в галузі екологічної освіти.

31. Музеї природи, бібліотеки, інформаційні центри як засоби поширення природоохоронних знань
32. Туризм як фактор впливу на довкілля.
33. Охорона та збереження рекреаційних ресурсів.
34. Характеристика рослин "Червоного списку Рівненщини".
35. Характеристика тварин "Червоного списку Рівненщини".
36. Особливості охорони неживої природи на територіях та об'єктах ПЗФ.
37. Антропогенний вплив на територіях та об'єктах ПЗФ.
38. Особливості охорони рідкісних та зникаючих видів тварин на територіях та об'єктах ПЗФ.
39. Особливості охорони рідкісних та зникаючих видів рослин на територіях та об'єктах ПЗФ.
40. Біосферні заповідники як форма збереження біорізноманіття .
41. Біосферні заповідники як об'єкти фонових моніторингу.
42. Диференційований режим охорони та його застосування на конкретному прикладі.
43. Охарактеризувати парк-пам'ятку садово-паркового мистецтва ім. Т.Шевченка у м. Рівне.
44. Описати Національний ботанічний сад України ім. Гришка, його статус, завдання, режим охорони.
45. Визначити та обґрунтувати біологічне, географічне та соціально-економічне значення Рівненського природного заповідника.
46. Охарактеризувати Надслучанський регіональний ландшафтний парк.
47. Охарактеризувати основні етапи розвитку заповідної справи в Україні.
48. Роль наукових установ як кураторів природно-заповідних об'єктів.
49. Охарактеризувати організаційно-правові основи ведення заповідного господарювання на конкретному прикладі.
50. Характеристика природно-заповідного фонду Рівненської області.

51. Розкрийте зміст та значення конституційного регулювання природно-заповідних відносин.
52. Проаналізуйте зміст міжнародно-правового регулювання природно-заповідних відносин.
53. Основні види порушень правового режиму територій та об'єктів ПЗФ за законодавством України.
54. Розкрийте зміст поняття "режим територій та об'єктів".
55. Розкрийте юридичний зміст заповідного режиму.
56. Поясніть критерій поділу ПЗТ на природні та штучно створені.
57. Класифікація територій і об'єктів ПЗФ за функціональним призначенням (науковий блок, поліфункціональний блок, блок охорони природного різноманіття, колекційний блок), за Андрієнко Т.Л.
58. Види юридичної відповідальності, до яких можуть притягуватись порушники правового режиму територій та об'єктів ПЗФ.
59. Особливості таксової відповідальності за порушення правового режиму територій та об'єктів ПЗФ.
60. Правове забезпечення організації та функціонування природно-заповідного фонду.
61. Економічне забезпечення організації та функціонування природно-заповідного фонду.
62. Дайте характеристику мережі природно заповідних територій Рівненщини.
63. Особливості екологічних умов природних заповідників України.
64. Наукове значення природних заповідників.
65. Особливості діяльності Дунайського біосферного заповідника.
66. Особливості діяльності Чорноморського біосферного заповідника.
67. Особливості діяльності Карпатського біосферного заповідника.
68. Особливості діяльності біосферного заповідника "Асканія Нова".

11. Методи навчання

При вивченні дисципліни «Заповідна справа» використовують наступні

методи навчання:

- МН1 – словесний метод (лекція, співбесіда, дискусія тощо);
- МН2 – практичний метод (практичні заняття);
- МН3 – наочний метод (метод ілюстрацій і метод демонстрацій);
- МН5 – відеометод у сполученні з новітніми інформаційними технологіями та комп'ютерними засобами навчання (дистанційні, мультимедійні, веб-орієнтовані тощо);
- МН6 – самостійна робота (розв'язання завдань).

12. Методи оцінювання

При проведенні контрольних заходів з дисципліни „Заповідна справа” використовуються такі форми контролю якості засвоєння навчального матеріалу:

- МО2 – усне або письмове опитування;
- МО4 – тестування;
- МО7 – презентації результатів виконаних завдань та досліджень;
- МО9 – захист практичних робіт;
- МО10 – залік.

13. Засоби діагностики результатів навчання

Презентація результатів виконаних завдань та досліджень; залік.

14. Критерії оцінювання результатів навчання

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D		
60-63	E	задовільно	
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	Не зараховано з можливістю повторного складання

0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни
------	----------	--	---

15. Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти

Поточне тестування та самостійна робота								Підсумковий іспит	Сума
Змістовий модуль 1		Змістовий модуль 2			Змістовий модуль 3	Змістовий модуль 4		40	100
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8		
4	6	5	5	5	5	10	10		
Модульний контроль – 5					Модульний контроль – 5				

T1, T2 ... T8 – теми змістових модулів.

16. Методичне забезпечення

1. Навчальна та робоча програми дисципліни
2. Конспект лекцій.
3. Методичні рекомендації до практичних робіт.

17. Питання для підготовки до підсумкового контролю

1. Описати рідкісні тварини Рівненського зоопарку. Дати характеристику видового різноманіття.
2. Описати мету створення, завдання та унікальність заповідних урочищ. Наведіть приклади.
3. Охарактеризувати перші заповідні об'єкти України.
4. Описати рослини Рівненщини, занесені до Червоної книги України, місця їх зростання.
5. Охарактеризувати роль природно-заповідних територій та об'єктів в житті суспільства.
6. Обґрунтуйте унікальність біосферного заповідника "Асканія Нова".
7. Описати види юридичної відповідальності, яка може наступити за порушення законодавства про ПЗФ.
8. Загрози для популяцій тварин і рослин, занесених до Червоної книги України.
9. Опишіть категорії, на які поділяються види рослин і тварин, занесені до Червоної книги України.
10. Резервування цінних для заповідання природних територій та об'єктів.
11. Міжнародні договори у галузі охорони і використання територій та об'єктів ПЗФ.

12. Сприяння екологічній освіті на територіях та об'єктах ПЗФ.
13. Випуск та поширення екологічної інформації на територіях та об'єктах ПЗФ.
14. Основні форми міжнародного співробітництва в галузі охорони і використання територій та об'єктів ПЗФ.
15. Правові засади функціонування територій та об'єктів ПЗФ.
16. Перспективи розвитку заповідної справи.
17. Мета створення заповідних об'єктів залежно від їх категорії та статусу.
18. Класифікація територій та об'єктів ПЗФ України.
19. Види використання територій та об'єктів ПЗФ.
20. Поняття, статус, завдання та режим охорони біосферних заповідників.
21. Поняття, статус, завдання та режим охорони природних заповідників.
22. Поняття, статус, завдання та режим охорони національних природних парків.
23. Поняття, статус, завдання та режим охорони регіональних ландшафтних парків.
24. Поняття, статус, завдання та режим охорони заказників.
25. Поняття, статус, завдання та режим охорони ботанічних садів.
26. Поняття, статус, завдання та режим охорони дендрологічних парків.
27. Поняття, статус, завдання та режим охорони зоопарків.
28. Поняття, статус, завдання та режим охорони парків-пам'яток садово-паркового мистецтва.
29. Поняття, статус, завдання та режим охорони заповідних урочищ.
30. Поняття, статус, завдання та режим охорони пам'яток природи.
31. Опишіть функції заповідних територій.
32. Поняття " екологічна мережа".
33. Принципи створення мережі заповідних територій.

18. Рекомендована література

Базова

1. Закон України "Про природно-заповідний фонд"
2. Грищенко Ю.М. Основи заповідної справи / Ю.М.Грищенко. – Рівне: РДТУ, 2000.
3. Давиденко В.М. Заповідна справа: Навчальний посібник для студентів екологічних, біологічних, природничих, лісівничих, агрономічних, зооінженерних факультетів вищих навчальних закладів III, IV рівнів акредитації. – Миколаїв: Вид-во МФ НаУКМА, 2001. – 140 с.

4. Заповідна справа в Україні : Навчальний посібник / Ред. М.Д. Гродзинський, М.П. Стеценко. - Київ : Географіка, 2003.
5. Бойчук Юрій Дмитрович Природно-заповідні території на Червоні книги в системі збереження ландшафтного і біологічного різноманіття : учебное пособие / Юрій Дмитрович Бойчук // Бойчук, Юрій Дмитрович. Екологія і охорона навколишнього середовища : Навчальний посібник для студ. вищих навч. закл. / Ю.Д. Бойчук, Е.М. Солошенко, О.В. Бугай. - 3-тє вид., випр. і доп. - Суми : Університетська книга, 2005.
6. Природні краєзнавчо-туристичні ресурси України / В.Л. Петранівський, М. Й. Рутинський // Туристичне краєзнавство : Навчальний посібник / В. Л. Петранівський, М. Й. Рутинський ; ред. Ф. Д. Заставний. - 2-ге вид., виправ. - К. : Знання , 2008.
7. Решетюк О.В. Заповідна справа: теорія та практика : навчально-методичний посібник: Ч. 1 ; ЧНУ ім. Ю.Федьковича Чернівці: Рута, 2007.
8. Андрієнко Т.Л., Онищенко В.А., Клестов М.Л. та ін. (2001): Система категорій природно-заповідного фонду України та питання її оптимізації. Київ: Фітосоціоцентр.
9. Андрієнко Т.Л., Онищенко В.А., Лукаш О.В. (1998): Екологічна мережа Українського Полісся. - Жива Україна.
10. Меллума А.Ж. (1988): Особо охраняемые природные объекты на староосвоенных территориях (на примере Латвийской ССР). Рига: Зинатне.
11. Міждержавні природно-заповідні території / під ред. Т.Л. Андрієнко/. Київ, 1998.
12. Попович С.Ю. (2002): Синфітосозологія лісів України. Київ: Академперіодика.
13. Реймерс Н.Ф., Штильмарк Ф.Р. (1978): Особо охраняемые природные территории. М: Мысль.
14. Стойко СМ. (1987): Роль систем державного природно-заповідного фонду в охороні рослинного світу. - Укр. ботан. журн. 44 (4).

15.Стойко СМ. (1994): Зелене міжкордоння. - Зелені Карпати.

18. Інформаційні ресурси

1. <http://www.igu.org.ua> – офіційний сайт Інституту географії Національної академії наук України.
2. <http://www.aerialsatellitemap.com> – сайт порталу аерокосмічних ресурсів.
3. <http://www.ukrmap.com.ua> – офіційний сайт Державного науково-виробничого підприємства "Картографія".
4. <http://www.isgeo.kiev.ua> – офіційний сайт компанії з надання геоінформаційних послуг "Інтелектуальні системи-ГЕО" (ІСГЕО).
5. <http://www.nbuv.gov.ua> – офіційний сайт Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського.
6. <http://www.bbc.com> – офіційний сайт телекомпанії ВВС.
7. <http://www.news.discovery.com> – офіційний сайт телеканалу "Discovery".
8. <http://www.viasatworld.com> – офіційний сайт телеканалу "History".
9. <http://www.ignau.org.ua> – офіційний сайт Національного атласу України.
10. <http://www.panoramio.com> – галерея фотографій з точною прив'язкою до місцевості.
11. <http://www.landcover.org> – галерея супутникових зображень Землі.
12. <http://www.landsat.org> – галерея супутникових зображень Землі.
13. <http://www.maps.google.com> – галерея мап та супутникових зображень Землі.
14. <http://www.kegt-rshu.in.ua> – сайт кафедри екології, географії та туризму РДГУ.

Робоча програма _____
(назва навчальної дисципліни)

Перезатверджена без змін та доповнень (зі змінами та доповненнями)
на 20__-20__ навчальний рік на засіданні кафедри екології, географії та туризму

Розділ робочої програми навчальної дисципліни	Зміни і доповнення

Протокол від “_____” 20__ року № _____

Завідувач кафедри _____ (_____) (підпис) (прізвище та ініціали)

Робочу програму схвалено навчально-методичною комісією факультету
Протокол від “__” _____ 20__ року № ____
Голова навчально-методичної комісії _____ (_____) (підпис) (прізвище та ініціали)

Робоча програма _____
(назва навчальної дисципліни)

Перезатверджена без змін та доповнень (зі змінами та доповненнями)
на 20__-20__ навчальний рік на засіданні кафедри _____

Розділ робочої програми навчальної дисципліни	Зміни і доповнення

Протокол від “__” _____ 20__ року № ____

Завідувач кафедри _____ (_____) (підпис) (прізвище та ініціали)

Робочу програму схвалено навчально-методичною комісією факультету
Протокол від “__” _____ 20__ року № ____
Голова навчально-методичної комісії _____ (_____) (підпис) (прізвище та ініціали)